

Estou na Illa mirando chorar o Liboreiro

Xaime Toxo

(A Paco Bicho e Manu Soliño, dous penedos no mar da memoria: "Amigo, vai alto o pensamento").

Deixei de facer xeroglifos na mesa coas cascas dos cacahuetes que nos deran co viño e púxenme a mirar de onde saíra aquel orballo repentino. E mirei a miña mirada a través da chuva. Mireime mirando a chuva mollar a túa chaqueta. Detida a mirada nas pingas, cun mar de chumbo no fondo, e

unha chalana aboiada no peito da tua chaqueta, mollada pola chuva.

–*Talvés* –suspíraches– deixamos algo esquecido no recordo. Seguro que eu deixei unha morea de débedas de viño e sorrisos de despedida que esfarelaban o tempo ao meu arredor.

O tempo, ese fillo de puta, coma unha maquia de fariña coándose por entre os dedos das mans. Teño a sensación de estar sempre mastigando o mesmo toro de maragota, de ter que recoller na casa da miña avoa un eterno bocadillo de marmelo preparado sobre unha mesa de mármore branco. A mesma incerteza de soidade deitado nos cons desta illa que cando era neno. Paréceme que nunca me movín de enriba das pedras que abanean.

Repetías as palabras: *talvés*, ao mellor, quizais; e a que a min me parecía o resumo da túa maneira de

entender o mundo: "pode ser". Foder, poñíame nervioso; "pode ser, ¿que?"

Logo estaban os teus acenos, intentando representar o mundo coas partes articuladas do teu corpo. Movendo moito os brazos por riba da cabeza para intentar imitar os ventos.

Pensei que nos recordos eses ventos xa non nos ían desbaratar ningunha manobra nin nos farían mudar ningún rumbo. Desapareceran envoltidos pola resaca de tantas noites agachados en alboios de fume, música e palabras. Neses sitios había que reinventar os ventos tódolos abrentes.

Colliches folgos e comezaches a petar un aire de pandeirada coas mans na mesa da taberna de Checho. Logo puxéche a cantar baixiño: "Vente, ventiño do norte; vente, ventiño norteiro..."

–¿Díxencho, verdade? Atopei unha foto nun álbum vello de dous rapaces collidos polo ombro nun peirao que hoxe non existe. Amosan un *burás* pendurado dunha liña. A min iso de reinventar ventos sempre me gustou. Recórdame os seráns do verán, esmagados polas brisas da anoitecida e o rastro que deixabamos na area correndo cara á casa; e a Tuchiño, *O Bufa*, esbardallando que non había motor que puidese cos ventos que viñan do mar contra a terra á altura de Capetón.

Levantaches a cara devagar. Coma se che custase moitísimo desprazar o espazo baleiro que tiñas enriba do curuto. Avanzaches o vaso aos beizos, deixaches escorregar un grolo de viño pola gorxa e engadiches con acento de carraxe:

–O que lle fixeron ao Liboreiro non ten perdón. Sorrín con desgana, pero ninguén me viu. Facíase de noite e, pensei, debía de estar a chover enriba dos

soportais da Rúa do Vilar. Soportais dunha inmemoria trampona que eu imaxinaba con cesteiros á sombra tecendo un mar de patelas.

–¿Eses suportais que ti soñas en Santiago nunca existiron, verdade? Ou, como moito, estarían nesa vila imaxinaria que naceu á sombra do Liboreriro cobrando rapetas do mar.

–O Liboreiro foi o noso Everest –engadín. Estabamos na illa de Ons oíndo chover en Compostela.

–De tódolos xeitos, non é un mal recordo o da foto dos rapaces. ¡Manda carallo!, un *burás* nunha foto; se aínda fose unha solla.

–¿Pero a ti entrouche algunha vez unha solla na liña? Iso debiches de dicilo á altura do Cairo, diante do areal de Canexol cando iamos de camiño cara a Melide e che falei por primeira vez da foto que atopara.

Mais calaches co silencio que nos acompañaba nos paseos pola Algalia, onde aniñáramos tantos anos. Ou cando ceibabas un murmuro de muda canción infantil, saltando os enlousados do adro da igrexa de Cela á pata coxa: “Rapaces, non fagades iso que ides espertar os mortos”. Un alento de voz inaudible, ti contando os números cando xogabamos ao coite contra a tapia do cemiterio: “Rapaces, non fagades iso que ides espertar os mortos”.

–Lembro o día cando fixemos esa foto. Deitados nas táboas do peirao, a liña no mar, os ollos cravados nos buraces, cunha sombra de gaivotas voando sobre nós cara a Ons, e túa irmá María berrando na xanela: “¡A comer!”

Si, claro, espertar os mortos. Esta vez rin para dentro.

Debían de pensar que aínda eramos uns meniños. Somos nós os que baixamos da praza de Cervantes a espertar mortos na Quintana. ¿Ti recordas, non? Viña Soliño. Cantabas ao baixar as escaleiras daquel mar de pedra onde naufragamos nun vendaval de táboas a escorregar polas aristas dos penedos; e as xemas dos dedos enchidas, como velas, dos ventos que exhalaba a gruta da serea.

A Quintana, nada de nosoutros se podería entender sen ese laño interior e confidencial.

–¡Mí madriña, que rápido se fixo de noite! Achégase unha treboada polo sur; imos mirala. Aceleraches o paso, unha alancada que gabeaba entre os eucaliptos, para perdéreste nunha calella de fento mollado e lama endurecida. Viñamos de Melide e morrías por chegar canto antes ao Buraco.

–¡E, ti! Non teñas tanta présa por entrar nesa noite escura. Veña, paramos na de Checho e tomamos un carolino.

–Eu quero que me enterren envolto nunha bandeira republicana.

–Eu non quero que me enterren. Que me deixen ir polo mar abaixo nunha dorna de brisa con arrecendo a muller núa correndo por riba do vento.

–Está ben, así será.

Respondiches cravando os dentes no derradeiro anaco dunha ración de polbo servido na de Checho, que meteras, cunha pataca cocida, entre dous anacos de pan.

Trabaches no pan coma se fose na caluga da muller núa, recién saída do mar, na praia de Melide. O aceite esvarouche polos pelos da barba. Estabamos na illa de Ons, ollando dende a varanda da taberna unha treboada que afundía o mundo contra a banda de terra, e asubiaches unha melodía de ventos encontrados.

Lembreime de como eramos coas orellas inzadas de sabañóns, sorbendo as luras do *narís*, subindo as escaleiras de pedra da escola vella poñéndolle letra a esa melodía: “Benito Olla ten un asubío para chamar as mozas da Bando do Río...”

–Que rapidamente se incumpren as promesas.

–Bah, dá o mesmo –retrucaches–. O que non ten perdón é o que lle fixeron ao Liboreiro.

–Repíteste máis ca unha tapa de orella con moito pemento servida por Felipe no Catro Ventos, contra a Algalia de Arriba.

–¿Falámos outra vez de Compostela ou é que estás alá?

–Nunca deixo de ser un que baixa correndo por Tras Salomé cara á Rúa do Vilar ao encontro de quen ti sabes.

Sorriches con desgana, pero ninguén o viu. Viñera a noite a cubrir aquel pequeno espazo, de corpos deitados nas cadeiras, cos pés apoiados na varanda e mesas de

madeira detrás nosa, no que pediches outro carolino.

–¡Ei, patrón, aquí un carolino!

Foi un non falar, un aturuxo de náufrago centenario na escuridade dun mar sen estrelas. No Curro de Nós esmagaches a túa voz contra o costado das chalanas. Ninguén oía a túa voz perdida. A túa voz, pensei, fita vermella nunha cova de seda negra.

–Chámao de novo e dille que sexa catalán de Coiro.

–¡Manda carallo, catalán de Coiro na Illa!

E deuche a risa. Aquela gargallada túa parecía que agabeaba pola corredeira da encostada do Faro, percorría os cantís sementados de percebes e buscaba nas grutas, onde se aparean os conxros, o suspiro da serea cando a desescamabas.

–¿Gardas a foto dos rapaces no peirao?

–Gardo as voces –respondín botando un grolo

daquel viño que era vinagre– dos outros. Dos nenos que saían fungando da escola e asexaban aos mariñeiros que viñan do mar, encrequenados baixo as táboas do peirao, cos pantalóns baixados e arremangados nos nocellos, deixando na praia a mancha escura dos xurelos en salmoira que cearan de madrugada no barco.

Cando estaban anicados sobre si mesmos, comezabamos a berrar: ¡Acudide a cacar! ¡Acudide a cacar!

Puxécheste doce.

–Non tiñades corazón.

–Berrabámoslles aos homes que coñecían o laño onde viven as sereas. Gardo aquel berro na memoria asociado ás maruxías cubrindo o penedo de Pescadoira.

Deixaches que un intre de silencio amornecese o recordo e logo, poñendo voz de John Balan, empezaches a cantar: “En tardes de domingo tan grises coma a cor dos teus ollos...”.

Apartaches a cadeira e movíaste abaneado por mil orquestras, polo recordo dun millón de bailes no Morrazo de empezar e non acabar. Dos furanchos e das atardecidas, dos ollos loucos e acendidos de Berta a te chamar para saíres a bailar no eirado da festa de Beluso, co susurro de “John Balan y los Chicos del Jazz” enredándose nos teus nocellos.

Agora bailas emparellado coa sombra e a luz do faro pintaba do teu corpo. Cun carolino nunha man e un pitillo na outra.

Uns que había na mesa do fondo facíanche as palmas.

Parecía como se toda a illa che servise de telón de fondo, e aquela corredeira que encertaba no Curro e remataba no Buraco do Inferno fose un bulevar cosmopolita, unha pasarela alumeada por centos de letreiros de neón pola que ti esvarabas elegantemente, coma un Fred Astaire de pacotilla actuando no teu Broadway local, cun público de mariñeiros e araos.

–¿Gardas a foto? –volviches preguntar.

–Máis que nada gardo o ruído do mar a traballar na area pola noite, sen descanso; e o frío irreparable que acompañaba o vento do norte no devalo das tardes de inverno. Eu detrás da porta da tenda da miña avoa, a mirar o peirao a través dos cristais; da poalla lenta e fría que emborrallaba o mundo. Co corazón enfebrecido,

coma boca de congro batendo no peito, agardando mirala, deitada, miña rula, na cuberta de proa da dorna, golpeando o trasmallo coa súa cola de serea.

Virácheste contra o taberneiro que deixara outro carolino enriba da mesa e cuspira con baba de carracho unhas palabras de propina.

–Iso son mamonadas, rapaces. Dornas, dornas... non vos hai coma unha planadora de fibra con dous motores por fóra de douscentos cabalos cada un. Cun barco nesas condicións tráiovos cantas sereas queirades.

–Cala a boca ti, papán –suspiraches–. Mancornácheste con el a piques de trucalo.

–Non entenden nada –engadiches–. Eran outros tempos. Aínda se podía subir á pirulla do monte Liboreiro desde o alto do Hermelo. Agarraches encalmado a cadeira. Arriabas palabras contra a noite que ferían coma anzós.

–Non lle fagas caso ningún –arfei co alento canso de vogar nun neboeiro que non ten fin–; está embrutecido polo veneno do seu propio viño e as invernías en soidade desta illa sen almas.

Pero ti xa colleras o carolino polo cu do vaso e o estouraras contra o chan emporcallado de desmemoria, contornando unha pucharca de viño, na que trazabas, coa punteira dun bicheiro que alguén deixara arrimado contra a mesa, as travesías imaxinarias do retorno a unha nenez de pantalón branco, cholito de fibela oxidada e molladura debaixo do canalón do Concello, cun balón de coiro gastadísimo metido por debaixo do “jarsé”.

Debuxabas, no lameiro do viño con serrín, unha praia de rapetas e fogueiras, de aparellos a encascar e peixes abaneando nos tendais enfrontados ás norestadas.

–Eu, de neno –díxenche–, recordo máis que nada a praia, tamén algo da escola na Capilla Vella, o fútbol na Alameda e andar a pedradas cos da Banda do Río agachados no salgueirón vello do Can do Penedo.

–¿Sae de aí, oh! –esta vez si bruaches–. Vós nunca nos escorrentastes ata termos que agarcharnos. Non, home, non –lanza o brazo para agarrarme polo pulso coa súa man de patrón de dorna–; erades frouxiños os de Pescadoira.

–Non eramos frouxos, eramos poucos e case todos das Meáns. Vós viñades en manadas de rillotes con cheiro a patente do estaleiro, a maga da conserveira, atravesando as baldosas da lonxa. Anunciando un tempo de sereas, enchiades de trompos o recheo da de Atilio.

–¿Tan lonxe empeza a ficar todo?

–Non sei. Pero cando volvo á casa dos alicerces mariños, abro un álbum e saes sorrindo na foto, collido polo ombro con outro *rapás*, enriba dun peirao que non existe. Preparo un café e penso que xa non estás nin ti. O outro rapaz son eu.

–¿Tan lonxe empeza a ficar todo?

–Chegabades enchoupados ao recheo de Atilio, ¿non si? Detidos coma bois, remendados, coa mirada cravada no trompo deitado na terra, dentro dun círculo que concentraba todas as olladas.

Solermes, botabamos man ao peto, tirabamos fóra do pantalón un trompo nai. Envolviámolo devagar coa liña das fanecas e levantabamos o brazo para que voase a esgazar un tempo rachado de berros e risos, de carreiras loucas pola praia a xogar cunha marea de trasmallos, onde nunca mallou a serea dos nosos soños envolta entre piardas.

O ruído dos tronos por riba de nós apagou as palabras e as bombillas na taberna de Checho. Só os flashes dos lostregos facían posible que nos miráramos en intres cegadores e rapidísimos, como secuencias a cámara lenta dunha mala película de medo. Saíches correndo ao camiño.

–Vente –berraches–, imos ver a treboada dende o Buraco.

Atravesamos as correoiras entoxadas, coma denociñas asustadas correndo a buscar refuxio entre a braña. Pero nós seguíamos a correr, rabuñando as ganas por avanzar contra a chuvia.

Ao chegar, os alustres percorrían o ceo de Silleiro a Cabicastro. Ficamos enriba dun penedo, a carón do Buraco, a mirar aqueles lostregazos acendidos que baixaban das nubes para alumear as chairas do carromeiro.

–Quero facer unha foto, coma a que temos no peirao

de cando eramos rapaces. Ponte de pé.

Enriba daquel penedo agarrámonos co brazo por riba do ombro e estoupamos a rir mentres agardabamos polo lóstrego máis luminoso para tirar a foto. O trono que ía espertar a serea do seu soño mesquiño de termos abandonados desde que baixáramos xuntos, escorregando escaleiras abaixo, pola praza da Quintana nunha táboa de madeira. Abaneáchesme polo ombro e amorriñaches.

–¿Dáste conta? Do que falamos esta noite aquí non vai quedar nada. Coma de nós. *Talvés* esa foto túa, a dos dous rapaces. Viaxará dentro dun álbum, amarelando, de man en man, de xeración en xeración, ata chegar á casa de alguén descoñecido que nos enxergará con curiosidade e se preguntará quén serían eses dous nenos que sorrín abrazados ao pé dun peirao cun *burás* pendurado dunha liña.

Logo torchiches o corpo e comezaches a mexar dentro do Buraco do Inferno.

–Non sei se me darán as forzas e as ganas, pero vou intentar mollarlle a cabeza, con ese vinagre que nos serviron na de Chacho, ao díaño que lle fixo esa desfeita ao monte Liboreiro.

Ao día seguinte embarcamos no peirao da illa naquel veleiro en travesía de terra a Ons, con dous mastros tan altos que navegabamos partindo as nubes pola metade. Ía cheo de turistas. Vendíanlles unha visita á cova na que viven as sereas. Un deles achegouse para que lle fixeramos unha foto: pasouche a máquina, situáchelo contra o costado de estribor e premiches no botón. “Xa está, non se debe nada”, comentaches. Deuche as grazas, detívose a mirar a pantalla para ver que tal saíra, estupefacto levantou a cabeza e miroute a ti, que lle sorriches. Logo virouse contra o mar e, nuns minutos interminables, agardou coma unha estatua antiga recuperada dos fondos mariños, agardou outro chimpó da serea. Coma se fose un arroás xurdindo do mar.

